

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaë

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Cap. CXXII. De Judice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

IIX.

Judæi non possunt esse Medici Christianorum *can. nullus. caus. 28. q. 1. Felin. in cap. 1. X. de judic. neque possunt esse testes contra Christianum. Hipp. de Marfil. sign. 41.*

IX.

Judæo tanquam personæ vili non est deferendum juramentum. Wehn. *Conf. Francon. 85.* neque admittuntur Judæi ad Doctoratum, quia est dignitas. Bart. *in L. 49. C. de decur. Lib. 10.*

X.

Judæus cum Christianâ rem habens punitur extraordinariè, interdum abscissione genitalium *Oldrad. Conf. 333.*

XI.

Judæum occidens an teneatur ordinariâ homicidii poenâ, vid. *Anth. Thesaur. 2. q. 26.*

CAP. CXXI.

Judicare.

Axioma I.

Judicare non est testis Innocent. *in c. cum causam. de testib. Bart. & Dd. in l. qui testamento. §. fin. ff. de testam. Wesenb. 2. conf. 58. n. 25.*

II.

Judicatum dici non potest ab eo qui jus judicandi non habet, vel quod adhuc est in controversia. *l. 1. §. hæc autem verba ff. quod quisque jur. stat. l. 2. in fin. ff. de pen. Dd. in l. 2. si quis in jus vocat. non ierit. Myns. resp. 26. num. 4.* ubi addit requiri, ut judex sciat se esse judicem. *arg. l. quæro. 3. ff. de eo qui pro tutor. Bart. in l. multum. ff. de condit. & demonstr.*

III.

Judicare est munus. *l. munus 18. §. judicanti. 14. ff. de muner. & honor. quod qui à se abdicat, se ipsum exonerare dicitur. cap. Pastoralis. 28. in pr. de offic. deleg. Et esse onus, non autem beneficium, omnium melius probat Langovall. in l. Imperium. n. 193. ff. de jurisdict. judicis enim nomine potius carcat, qui nullam profert sententiam, cum à judicando nomen habeat.*

IV.

Qui cito judicat, ad poenitentiam properat. *Conf. Arg. 1. conf. 110. num. 29.* Unde & judex fulminare dicitur, cum intra tam breve tempus sententiam fert, ut de causa perfectè cognoscere non potuerit. Bart. & Bald. *in l. prolatam. C. de sentent. Perus. in c. dilecto. n. 174. de Appellat.*

V.

Quotiescunque super re in jure non decisâ sed dubiâ, semper unanimiter ex certâ ratione fuit judicatum, toties exinde jus oritur & per consequens sequendi necessitas. Quia ex sæpius ita judicatis inducitur consuetudo vel lex. *l. 38. ff. de LL. Conf. Mev. P. 5. dec. 282.*

Limita: nisi circumstantiæ in casu obveniente variant.

CAP. CXXII.

De Judice.

De Judice competentæ. *vid.*

Forum competens.

Axioma I.

Judex est disceptator juris. *l. rem non novam. 14. C. de judic. l. 3. §. 1. ff. de recept. arbit. Dicitur enim disceptare seu dijudicare & cognoscere de partium lite l. cum Clericis. 21. in pr. C. de Episcop. & Cleric. l. 3. §. ibidem. 13. ff. ad exhibend. c. forus. 10. §. judex dictus. de V. S. dictus à jure dicendo quasi jus dicens. l. 1. ff. de jurisdict. Wesenb. in parit. ff. eod. num. 10. secundum Leges & consuetudines, §. 1. Inst. de offic. jud. Gail. 1. obf. 36. quapropter etiam ejus persona reliquis, qui in judicio intervenire solent, dignior & præstantior Schrader. de feud. part. 10. in præamb. num. 2. Unde & totius judicii Dux seu Imperator. Bald. in rub. C. si à non compet. judic. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 44. num. 2. basis ac fundamentum de c. forus extr. de V. S. Vant. de nullitat. ex defect. jurisdict. ord. num. 2. Conf. Arg. 1. conf. 31. Gilman. 1. p. 2. tit. 11. vot. 2. num. 24. juris justitiæ & Dei minister vocatur. l. 1. ff. de just. & jur. l. 2. §. post originem. de O. I. Regner. in quæst. an judex secund. conscient. n. 13. Hinc judicis præsentia omnem doli suspicionem excludere perhibetur. *cap. in præsentia. 6. de renunc. cap. sicut. 16. §. fin. de sent. Gail. 2. obf. 76. num. 7.* nec judex dicitur in quo justitia non sit, cum jure disceptare dicatur juste judicare. *cap. judicet ille. 4. 3. q. 7. Gail. 2. obf. 76. num. 6.* ideoque judice injuste exegente impune resistere possumus. *cap. ex parte. 11. de accusat. cap. ponderet 14. 50. distinct. ubi Geminian. Petr. de Ancharan. conf. 82. Roman. in l. 11. de re judic. Farin. 1. conf. crim. 4. n. 13. & comparatur privato spoliatori, quoties sine causæ cognitione aliquem suâ possessione privaret. Bart. in l. 2. §. fin. de Custod. reor. Dec. in l. fin. col. 10. C. de dict. D. Adr. toll. & conf. 449. num. 30. Crav. conf. 124. n. 4. ac proinde cessat præsumtio quæ aliis pro eo militaret. Menoch. de recup. poss. rem. 8. n. 8. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 10. n. 108. maxime quando contra communem judicaret opinionem, tunc enim pro imperito habetur & litem suam facere dicitur, partique læsæ ad id quod interest tenetur. *Alex. conf. 95. numero 6. vol. 2. Bart. in l. fin. C. de pen. temer. litig. Phil. Matth. 2. conf. Marp. 26. num. 136.***

II.

Judex veritatem diligenter investigare tenetur. *v. infra veritas. Auth. qui semel. C. quom. & quand. judex. ibi. perquisita veritate. l. 2. ibique Dd. C. de edend. l. si non defendatur. 19. ff. de pen. l. fin. ibi veritati semper locum fore. C. de probat. & veritatē & æquitatē ob oculos habere dicitur. l. quod si Ephefi. 4. in fin. ff. de eo quod cert. loco. gl. in l. inter filios. Cod. famil. heretisc. Roland. à Vall. conf. 47. num. 24. lib. 3. & conf. 12. n. 3. eod. Regner. Sixtin. vol. 2. conf. Marp. 1. n. 21. Est enim jus quoddam inanimatum, nec ut bilanx videri debet eam in partē plus inclinans unde plus accipiat, cum jus atque justitiam animare & peramare animæ salus præcipit, nec unquam juri animum demere, vel judicando litem protrahere præsumere debet. Ire enim ad judicem est ire ad jus. *Arist. lib. 5. Eth. cap. 4.* nec quicquam pro decreti interpositione, vel spem ementi pretio præsen-*

præfente vendendo ffordidè recipere audent. *l. fin. C. de præd. Decur. Amaucell. de ear. Aquis. sing. 175.* aliàs redoleret hoc venalem habere iustitiam. Coras. ad *l. plebiscitum. 18. de offic. præsid.* sed undiqueque invariabilis, undique irreprehensibilis. Nov. 13. cap. esse cogitur, *ἀνευ παθῶν καὶ ὁμοπολιτικῶς* uti itidem eum esse voluit Imp. Constantinus, quando dixit: Wann dein argster Feind recht hat / so sprich ihm recht / und wann dein bester Freund unrecht hat / so sprich ihm unrecht / quia sapientia Dei (ait) dilige iustitiam, richtig / wähet ewig / in æquitate adulabilis, in iustitia inexorabilis esse debet. vid. Boeckel. de publ. judic. disquis. 13. inde & manus continentes. Valer. Max. lib. 4. c. 3. & puras cum habere oportet. Nov. 8. c. 8. §. 1. de defens. civit. Nov. 17. c. 5.

III.

Judicis Auctoritas facit licitum quod aliàs est illicitum. *l. 1. §. idem Pomponius. 5. ff. quod fals. tur. aut gest.* Andr. de Isern. in constit. appellat. temp. col. 3. Excusat enim ea regulariter à poena *l. ait Prætor. 7. §. 2. vers. quid tamen ff. de minor. ibique gl. l. furti 6. §. 2. ibi. qui iussu ff. de his qui not. infam. l. 2. §. Casius. 3. ff. de aq. pluv. arc. gl. in l. si quis id quod 7. ff. de iurisd. l. iuste. 11. de adq. vir. vel amitt. poss. can. qui peccat. 40. caus. 23. qvæst. 4.*

Declara regulam tunc procedere, quando auctoritas est interposita secundum jus & ordinem, aliàs secus est, & nil operatur iudicis auctoritas. Panorm. in c. consultationibus. col. 2. de jur. patron. Marant. disp. 1. qvæst. legal. num. 44. cum imputandum sit parti quod non appellaverit, quamvis qui non juris ordinem servat, actum ejus ipso jure nullum neque excusare, nec necessariam appellationem esse dicat. Panorm. in cap. ad nostram. extr. de iurejur. eodem modo & iustum patris vel Domini filium aut servum excusare dicit. in l. servos. 8. C. ad L. Jul. de vil. 2. de sepulchr. violat. vid. Bart. in l. non solum §. non mandato. ff. de injur. gl. in l. si ea ff. de R. I.

VI.

Judex in re propria quis minimè esse potest. *l. 10. ff. de iurisd. 10. ff. de testib. l. ult. §. pen. C. ubi Senat. vel Clariss. l. unic. C. ne quis in sua caus. jud.* Ratio 1. quia iniquum est admodum in re propria alicui licentiam tribuere sententiæ, cum homines à natura omnes plus sibi quam aliis faveant, & suæ potius utilitati quam alienæ consultum cupiant, quæ affectio judicandi sinceritatem plane corrumpit & impedit *d. l. unic. xbi Obrecht. C. ne quis in sua causa. 2.* quia absurdum, eundem partis & iudicis vice fungi, cum certum sit neminem simul iudicis & partis aut testis officium in una eademque causa obire. *l. ille à quo 13. §. tempestivum. 4. ff. ad SC. Trebell. Schenck. à Tautenberg. 1. F. 10. ubi omnino vid. Alvarot. n. 4.* Amplia hanc regulam (1) in tantum quod etiam Rex vel Imperator non possit esse iudex in causa propria, sed potius debeat illam delegare. Andr. de Isern. in cap. Imperialem. §. præterea si inter. col. 7. & 8. de probib. feud. alien. per Frider. (2) quod dictum quoad iudicem procedat etiam quoad arbitrum *l. pen. ff. de recept. arbitr. fac. l. 1. ff. eod.*

si nimirum ut arbitrum, non vero ut arbitrator consideretur. *l. si libertus 30. de oper. libert. (3)* quod hinc nec in causa suorum liberorum seu familiarum regulariter iudex quis esse possit. *d. l. qui iurisdictioni 10. ff. de iurisd. cum valde periculosum sit permittere, ut pater in causa filii jus dicat, quia in illius potestate omnes alterius fortunæ sitæ sunt, ut ne quidem bonus iudex quicquam auxilii afferre possit, ut in iudicio Agonidis accidisse notat Govean. ad d. l. 10. ff. d. tit. vid. & Carpov. p. 3. qvæst. crim. 104. n. 64.*

Limita I. non procedere in iurisdictione voluntaria *l. si consul. 3. ff. de adopt. l. apud filium 18. ff. de manumiss. vind.* ideoque quis in sua causa filium coram eo emancipare poterit, *d. l. si Consul. Costal. ad d. l. 10.*

Limita II. quando actio tempore esset peritura, puta si periculum esset in mora, tunc enim permittitur cognoscere ad lris contestationem & sic quousque perpetuetur actio. *gl. in d. l. qui iurisdictioni. verb. testis. fac. text. in l. sed si restituitur. vers. sed cum. ff. de iudic.*

Limita III. si causæ essent viles & exiguæ. *l. Senatus consulto. 16. ff. de offic. præsid.*

Limita IV. Ubi consuetudo disponat, quod quis esse possit iudex in proprio facto. *c. 1. de pen. in 6.*

Limita V. Si inter litigantes consanguineos esset paritas affectionis respectu iudicis. *l. non solum. 67. §. 1. ff. de rit. nupt. c. postremo. 36. de appellat.*

Limita VI. in iudice pedaneo juxta *gl. in l. 1. ff. de iudic. per l. 77. ff. de iudic.* hoc enim in casu delegantis potestate fungi dicitur Costal. ad d. l. 10. d. tit. nec iudex potest iudicando recedere à formula à Prætorè præscripta, neque etiam ex affectione iudicare, sed formulam præscriptam sequi cogitur, & consequenter iniquum non est filium patri vel contra iudicem dari. Duar. lib. 12. disp. c. 51. & c. 53. eod. libr.

Limita VII. cum Vasq. lib. 2. contr. jur. cap. 37. quoad exactiones poenarum, atque hoc in casu Dominos territorii iudices in propria causa esse, maxime quando crimina sunt notoria & manifesta, ait Cravetta conf. 801. num. 6. executores cum magis quam cognitores vel iudices videantur Bald. in d. l. unic. n. 1. C. ne quis in sua caus. plane Duces, Principes, aut Comites in causa propria per suos consiliarios de consuetudine iudicare dicuntur, quod de consuetudine Germaniæ testantur duo insignes Germani Joti Zaf. in d. l. qui iurisd. n. 20. & Wesenb. 2. conf. 33. num. 43. & huiusmodi consuetudines valere assentit Cravett. conf. 233. n. 8. per text. in c. 1. ibique gl. in verb. punire de pen. in 6.

V.

Judex non impertit officium suum nisi imploratus. *l. 4. §. hoc autem iudicium. 8. ff. de damn. infect. l. 1. c. Ut quæ desunt Advoc. jud. suppl. l. & post peremptorium 73. ibique Bart. de iudic. Auth. qui semel. C. quom. & quand. jud. cap. bona memorie. 4. de postul. Prælat. ibique gl. in verb. curxvimus. Corn. conf. 293. in liem p. 3. Donat. à Fin. in suo enchirid. verb. officium iudicis in pr. Quia ea, quæ ante iudicium contingunt, non*

non valde ad eum pertinent, nisi nominatim fuerint injuncta, Ulp. in l. 25. §. item sciendum. 8. ff. de edil. edict. add. §. l. 1. §. post. 9. de Nov. oper. nunc. Vultej. 1. conf. Marp. 15. num. 17. Unde & judex de facto nihil, sed tantum de jure sup-
plere dicitur, 1. 1. Cod. ut quæ defunt Advocat. Bart. in d. l. 4. §. hoc autem judicium. de damn. infect. Vivius commun. concl. 1. verb. judex. num. 3. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 7. num. 49.

Limita I. nisi quando judicis officium concernit id, in quo versatur publica utilitas l. congruit. 13. inpr. ff. de offic. Presid. l. si quis in hoc 10. C. de Episc. & Cler.

Limita II. in casibus, in quibus licet vertatur privata utilitas, concernit tamen honorem in judiciis. l. eos. 6. §. fin. C. de appell. l. judicibus. 24. eod. tit.

Limita III. Ubi officium judicis concernit miserabiles personas. l. nec quicquam 9. §. Advocatos. 5. ff. de offic. Procons. l. sancimus. 28. §. 5. C. de administr. tut.

Limita IV. In emergentibus post litem contestatam, etiam si partis utilitatem concernat d. l. adiles. 25. §. 8. de edil. edict. Ubi Costal. ratio, quia judici statim atque causa cognoscere cepit omnium rerum officium incumbit, quæcunque in judicio versantur; ea vero, quæ ante judicium contingunt, non valde ad eum pertinent, nisi fuerint ei nominatim injuncta d. l. 25. §. 8. de edil. edict. Wesenb. in parat. de rei vind. num. 7.

Limita V. in his quæ concernunt jus Prætoris l. quos perhibet 7. ff. de postul. item ea quæ ad superiorem reverentiam pertinent ut interpositæ appellations referenter deferre illicitas 9. ff. de offic. Presid. l. congruit. 13. eod. tit. prohibere ne quis iniquum lucrum aut damnum sentiat: curare, ut quieta sit Respubl. providere, ut veritatis causa acta edantur d. l. congruit. §. l. 7. C. de edend. Add. Barthol. Socin. in falent. regul. num. 245. Gilcken. ad l. proponendum. §. 2. C. de judic. n. 3.

VII.

Judici terminare aliquid antequam termini questionis intelligantur difficile est. l. Domitius Labeo. 27. ff. qui testam. fac. poss. Duar. 1. disp. anniverf. cap. 41. Alciat. lib. 5. consil. 5. num. 1. Carpov. p. 3. qq. crimin. 106. n. 10.

VIII.

Judicis factum habetur pro facto partis l. 1. vers. nam invicem C. si in caus. judic. pign. capt. l. 13. C. de evict. Gail. de Arrest. Imp. c. 1. num. 20. Cravett. conf. 887. num. 3. Berlich. decif. 126. num. 3. Unde quando stat per judicem quo minus statuta tempora observari queant, eo ipso dilationem tantisper concessisse intelligitur, ita ut absque damno more ex impedimento per judicem injecto causata, partis exinde impedita jura intacta maneant, Auth. sed & lis & Auth. si appellatione. C. de tempor. appell. non secus ac si per ipsam partem adversam stetit. l. 40. in pr. ff. ubi Bald. de cond. & demonst. Marc. Anton. Bard. de temp. util. & contin. c. 2. & 4.

VIII.

Judex Imperatoris mentem considerare debet. Panorm. in c. ex literis. de dol. c. cum instantia de Censib. Felin. in cap. 1. de rescript. Gylman.

1. p. 2. tit. 11. vot. 2. n. 24. facti enim questio est in potestate judicantium, juris autem auctoritas non item l. 1. ad Municipal. ubi Cujac. 1. resp. Pap. p. 20. l. 1. §. 4. ad SC. Turpill.

IX.

Judex quo excelsior est, eo magis & turpius peccat. Valq. lib. 2. contr. jur. c. 37. num. 12. quia magis delinquere videntur illi, quibus majora committuntur. l. Presbyter. 16. C. de Episc. & Cler. l. 13. §. fin. autem. 8. C. de jud.

X.

Quod Judex turpiter capit, id fiscus aufert. l. Lucius 9. ff. de jur. fisci. Abbas. in cap. cum ab omni. de vita & honest. Cler. col. 2. circ. fin. Valq. 2. contr. jur. cap. 37. num. 33.

XI.

Judex sine causa cognitione procedens non censetur esse judex sed pro privato habetur. Felin. in cap. Ecclesia S. Maria. col. 12. de constit. Princip. Judicare enim non processum de facto, sed causa cognitionem præsupponit, sine qua judicium nullum esse potest. l. judices. 9. ubi Jas. n. 2. C. de judic. idemque censuit Hyppolit. Marfil. in sua pract. §. successivè num. 3. ubi ait, quod judex non observans juris ordinem vel debitam consuetudinem redigatur ad instar privati, nec juvetur ratione officii, cum in illud deliquerit, quam ob causam casus insolitus & inopinatus dicitur, si ordine judiciario non servato procedatur, teste Natt. conf. 45. num. 22. vol. 3. accedit quod Bald. ait in cap. 1. §. seu furtum & ibid. Afflict. num. 10. de pac. juvam. firm. quod cognoscere juris ordine non servato sit auferre, vid. & Marfil. in pract. sua. §. 2. num. 69. & §. expedita. num. 57. siquidem judex jus & justitiam administrare non censetur, quando ordine judiciario non servato procedit & decernit, arg. eor. quæ notantur per gl. in l. juste ff. de acquir. vel amitt. poss. Bart. in l. meminimus. C. unde vi Panorm. & Bero. in c. congerente. de rescript. spol. fac. text. in l. si pacto. 14. ibi nam bona adversarii tui in te transferri citra solennem ordinem frustra de precaris C. de pact. Huc pertinet quod ait text. in l. nec Magistratus 32. ff. de injur. nec Magistratibus licere injuriose aliquid agere, imò Innocent. in cap. deberet. de sentent. Excomm. in 6. proficitur quod non solum Clerico, sed etiam Laico licet se defendere etiam contra judicem ordinarium, qui ordine judiciario non servato injuriam sibi vel in rebus vel in personis facit. Sic & Jason inquit in l. ut vim. num. 9. vers. secundo limita. ff. de just. & jur. quod judici de facto aliquid facienti possit de facto resisti, quod idem traditur in speculo juris Saxonici artic. 78. lib. 3. Unde quoties judex sine causa cognitione aliquem sua possessione privaret, privato spoliatori comparatur. Bart. in l. 2. §. fin. ff. de custod. reor. Dec. in l. fin. col. 10. C. de Edict. D. Adr. roll. & consil. 449. num. 30. Cravett. conf. 124. num. 4. proindeque præsumptio, quæ alias pro eo militaret, cessat. Menoch. remed. 8. de recup. poss. num. 8. ac impune ei resisti potest l. prohibitum. 5. C. de jur. fisci. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præf. 9. in fin. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 10. num. 105. cum taliter res suas auferri ipsi concessum

cessum non sit. c. conquirente. 7. de restit. spoliat. l. 2. C. si pervim vel alio mod. l. auctoritatem. 3. d. l. meminerint. 6. Cod. und. vi. Dd. in l. unic. C. de prohib. sequestr. Diaz. in tract. regul. & fallent. verb. spoliatus.

XII.

Judex regulæ juris inharere debet, ubi diserte de Exceptione non docetur. Bald. ad c. 1. n. 2. & 6. extr. de alienat. judic. mut. caus. l. si tutor. 6. in fin. C. de servo. pign. dat. manumiss. & in cap. 2. de feud. dat. in vicem L. Commiss. Dec. ad l. 1. num. 8. ff. de R. I. Felin. ad c. quoniam. num. 4. extr. Ut lit. non contest. VVesénb. 1. conf. 7. num. 7. adeo ut exceptione non probata seu in jure non existente, si contra Regulam judicaverit, litem suam fecisse dicatur. Octav. Cacheran. decis. Pedemont. 12. num. 2. Schrader. de feud. p. 10. tit. de Pers. min. prin. sententiaque nulla sit, quia contra jus constitutionis lata apparet. l. si expressim. 16. ff. de appellat. l. 2. C. quando. prov. non est necess. Bart. Jaf. Duar. ad l. praes. 27. l. cum prolatis. 32. ff. de R. I.

XIII.

Judici incompetenti impunè non paretur. gl. in cap. veniens. ver. propter contumaciam de Accusat. & in l. 2. ff. si quis in jus vocat. non terret. Dec. in l. fin. num. 16. ff. de jurisd. quia ubi judex competens non est, ibi deficit iudicium. Bald. in l. Clarum. C. de Aut. praesand. Barbat. conf. 50. col. 3. in fin. vol. 1. Conf. Rubr. de foro competenti.

XIV.

In iudicem suspicio nulla cadere debet, l. 16. C. de judic. fallit tamen sæpissime hæc regula, sic statim judex suspectus redditur ob suspectum affectum non remotum. Menoch. de arb. jud. quæst. cas. 485. n. 24. plures suspensionis causas vid. apud Umm. disp. 1. tb. 9. num. 52. & 54. Lanfr. ad c. quoniam c. 3. n. 10. Aufser. in tract. de recusat. n. 3. Morl. 1. in tract. de jurisd. in præmiss. n. 200. cum seqq.

XV.

Ex quacunque causa potest repudiari testis, ex ea etiam potest recusari Judex.

Ratio: quia facilius haberi potest judex quam testis, & à judice plerumque majus imminet periculum quam à teste. Ita ergo ob vinculum sanguinis proximum cum adversario, aut nimiam erga eundem affectionem, item ob inimicitiam capitalem potest testis repelli l. 3. §. 11. ff. de testam. ergo etiam Judex. l. un. C. ne quis in sua causa & cap. 36. X. de appellat.

Declarat: ut tamen prudentis iudicis arbitrium hoc casu non sit excludendum, cum non adeo accuratè omnes suspensionis causæ unâ regulâ possint comprehendi. Carpz. in Proc. Tit. 3. art. 4. n. 94.

XVI.

Quoties omnes de Collegio suspecti, vel tot suspecti, ut reliqui causæ cognitioni non sufficiant, toties totum Collegium potest recusari. Cap. 13. in fin. X. de foro compet.

Ratio: quia sic eadem ratio recusandi totum Collegium adest, quæ aderat quoad iudicem, nam & sic grave erit coram tali collegio litigare l. 16. C. de judic. & c. fin. caus. 3. q. 5. ob litem

igitur, quæ cum uno ex Collegio mihi intercedit, non poterit totum Collegium rejici. Mev. P. 1. dec. 194.

XVII.

Optimum est iudicis arbitrio quam minimum permitti, ut ex Aristot. 1. Rhetor. 1. benè monet Scip. Gentil. lib. 4. de donat. interv. & uxor. cap. 9. vid. plura ad hanc rem pertinentia supr. lib. 1. Cap. arbitrium.

XVIII.

Judicis iussus excusat à dolo gl. in c. dixit Dominus. 14. q. 5. Tiraq. de pen. temp. caus. 34. n. 4. Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 37. num. 4. Dn. Barbof. ad cap. perlatum 8. qui fil. sint legitimi. adeo ut aliquando ejus auctoritas excuset à delictis. l. 53. & ibi Anton. Fab. in rat. lit. C. de pact. Iussus tamen iudicis illegitimus & non servato juris ordine factus non præstat justum titulum. Cothman. 2. conf. 67. Incipit. Aétinter Volradum. n. 15.

XIX.

Multa pendent & in civilibus & criminalibus ex motu iudicis l. 10. C. de accusat. l. 21. §. 3. de testibus. Sæpius enim voluntate magis, quam legitima auctoritate lites dirimuntur. §. 17. constit. tanta. de Confirmat. Digest. Treutl. 1. disp. 1. tb. 8. lit. C. Unde rectè monet Capolla, expertum se esse, esseque utilem cautelam, ut scil. aliquis bonam causam habens non tantum concludentia sed & frivola adducat. Cum enim quandoque imperiti iudicent, sæpe aliquid per socordiam & ignorantiam committunt. l. 1. §. 1. de ser. instarque boum sunt, ut ait Pap. in form. sequestri in pr. vid. Coth. 1. resp. 18. num. 298. fitque ut magis moveantur ad iudicandum per rationem, quæ minus facit, & aliquando nihil valet, quam per rationem urgentem, quæ eorum capita non intrat, adeo in hoc ipso fallendi sunt, ne erreat, ut ait Quintilian. lib. 2. cap. 17. Unde notabiliter Zaf. de Cumulatione actionum & exceptione præposteratōnis ad §. fin. minus. num. 22. in fin. de Action. scribit: Allegavi istas duas leges, sed non potui obtinere, credo nimis subtilem fuisse Affessoribus. Qvod eo magis servandum, quod Judices sive ut Carolus V. ait. l. in constitut. crim. art. 158. Es sind viel Richter/die die Rechte nicht gelernt haben/und durch Unwissenheit die Leute beschweren. add. cap. 2. extr. de Excomm. c. 22. extr. de rescript. l. 3. C. de offic. Praesect. Præf. Orient. & Illyr.

XX.

Sæpe per conniventiam iudicum multa negliguntur. l. 2. ibi: nec per conniventiam. C. de hæretic. Sed caveant sibi iudices, qui palliant delicta eo prætextu, quasi de iis non satis constaret, non enim evadent æterni iudicis condemnationem. Jul. Clar. §. ult. q. 4. in fin.

XXI.

Judex non debet esse clementior lege. Nov. 82. c. 10. l. ult. C. de compens. hoc enim Imperatori tantum licet. l. 1. C. de LL. vid. Responsum juris. 3. Dn. Parens in racemat. extr. de crimin. stellionatus. ord. resolut. quæst. 2. pag. 39. sed ut non clementior, ita nec severior lege. l. 3. in fin. C.

de Apostat. l. 3. §. fin. C. arb. tutel. nec poenam quancunque (necum mortis) in casu jure non expresso inducere, late Menoch. de arb. jud. qvæst. cas. 276. incip. cum explicare caperim. per tot. conf. infr. lib. 14. cap. XI. ax. 3.

XXII.

Judex non debet ante prolationem sententia aperire, qualem sit laturus l. observandum. §. ult. de offic. Præsid. l. ubi falsi 22. C. ad L. Corn. de falsi. imò hoc casu teneri poena falsi docet Paris. de Put. intr. de Syndic. verb. corrumpens. §. si tempore. Christian. ad C. lib. 9. decis. 199. n. 26.

XXIII.

Fatuus est judex qui causam in sententia exprimit. cap. sicut. 16. de sentent. & re judic. ibique Panorm. VVesemb. 1. consil. 29. num. 62.

XXIV.

Judicis est certa ratione judicandi perspecta frivolis advocatorum disputationibus non connivere, nec dilationes sine causa permittere. Vigel. in Dialect. præf. fol. 4.

XXV.

Judicis commemoratio loco actionis habetur. Carol. in l. si quis commodo in Lombard. de delict. & gaudimon. Ludov. Carb. in præf. lib. 3. cap. 1. num. 70. Joh. à Sande lib. 5. decis. tit. 4. de fin. 1. ubi tamen nihil allegat, forte quia textus est notissimus in l. ult. C. de fideicom. libert. Unde judicem absurde facturum, si quencquam in plus mitteret, vel ei adjudicaret quam ipse peteret, statuit VVesemb. de damn. infest. num. 6. rationem addit Speculat. citatus à Carpov. p. 2. consil. 7. de fin. 9. num. 5. quod ejus potestas ultra libellum non extendatur. Ampliatur hæc regula, quod non tantum in persona actoris procedat, sed si reus etiam plus debito offerat, judex sequi debeat. l. 29. ff. de re judic.

XXVI.

Judex semel approbatus, improbari amplius non potest Bald. in l. si propria §. 1. ff. de petit. hered. Masc. de probat. vol. 2. concl. 945. in fin. Menoch. conf. 2. n. 39. vol. 1. per l. sed et si suscepit. 52. ff. de judic. Vant. in tract. de nullit. sub tit. de nullit. ex defect. jurisdict. num. 23. & tit. fin. num. 36. neque ex postfacto asserenti aliquem non esse judicem creditur. Bald. in l. gesta. C. de re judic.

XXVII.

Judex gratis officium suum debet impendere. c. cum ab omni 10. de vita & honest. Cler. pecunia enim seu munera judicum animos solent pervertere & coercere, ut non videant jus alterius partis. cap. sunt nonnulli. 114. l. 1. q. 1. Exed. 23. ubi dicitur quod munera excœcent oculos prudentum. fac. cap. qui recte 66. in fin. 11. q. 3. Valsq. lib. 2. contr. jur. cap. 37. num. 35. quapropter si pecuniam recipit, turpiter recipit, & sic cum sit corruptus sententia erit nulla. l. venales. 7. quando provoc. non est necess. c. ei qui appellat. 41. §. venales. 2. q. 6.

XXVIII.

Judex fatuus reputatur, qui ultra petita judicat, l. ult. Cod. de fideicom. libert. l. ut fundus, 18. ff. communi divid. Castrenf. conf. 291. Visis, in princ. vers. & circa pri-

mam lib. 1. Alex. conf. 163. Viso processu, numer. 5. & 8. lib. 2. Card. Tusch. tom. 4. lit. l. concl. 398. num. 14. Azeved. l. 10. num. 115. cum seqq. tit. 17. lib. 4. nova Recop. Valaschi. conf. 145. à num. 8. D. Barbof. in l. si cum dotem in princip. num. 44. ff. soluto matrim. Ordin. Regia Lusit. lib. 3. tit. 65. in princ. & tit. 66. §. 1.

XXIX.

Judex debet judicare secundum allegata & probata, non autem secundum propriam conscientiam. l. illicitas. 6. §. veritas 1. ubi Bart. & Doctores. ff. de offic. præsid. D. Th. 2. 2. q. 67. art. 2. Ordin. Regia Lusit. lib. 3. tit. 63. in princip. & tit. 66. in princip. Abb. cap. pastoralis. §. quia verò, num. 8. de offic. deleg. Federic. de Senis consil. 21. Nunquid. n. 2. in princ. Joan. de Imola consil. 83. In casu, in princ. Rimin. jun. conf. 666. num. 47. Azor. Instit. moral. p. 3. lib. 2. cap. 2. q. 11. in fine Covarr. var. lit. 1. c. 1. Natt. conf. 276. num. 3. vol. 1. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. part. 3. c. 3. num. 32. Petr. Magdalen. de num. testium in testam. part. 3. cap. 1. num. 18. cum seqq. Tusch. lit. l. sing. 60. Hippol. sing. 266. Bern. reg. 377. Jan. Carc. reg. 254. Matien. in dialog. relator. p. 3. cap. 42. Martin. del Rio. in repet. l. transigere. C. de transact. p. 3. num. 139. cum seqq. Petr. Martin. in cap. affric. de presumpt. in verb. date infantem. num. 20. cum seqq. Flamin. Chartar. de execut. sentent. capto bannito, in cap. ult. à num. 365. Clar. lib. 5. §. fin. qvæst. 66. num. 2. & q. 8. n. 5. Seraphin. de privileg. juram. privi. 2. Anton. Corduba. in qvæst. Theolog. lib. 1. q. 37. Olasch. decis. 1. n. 39. Vivi. Neapol. decis. 178. Tiber. Decian. in tract. crimin. lib. 2. cap. 14. Menoch. conf. 92. num. 80. cum seqq. & consil. 786. numer. ult. Mascard. de probat. conclus. 948. Cavalcan. decis. 25. num. 5. part. 1. & decis. 19. num. 61. & decis. 23. numer. 10. p. 3. Cened. ad l. decreta collect. 101. numer. 11. Ugolin. de officio Episcopi. cap. 26. num. 3. Cardos. in praxi Judicum, & Advocat. verb. Judex. num. 7. Farinac. in praxi crimin. p. 1. qvæst. 21. num. 163. cum seqq. Card. Tusch. tom. 4. lit. l. concl. 398. per totam. Ludov. Miranda de ordine judic. qvæst. 28. art. 3. Sayr. in Clavi Regia. lib. 12. cap. 8. num. 6. cum seqq. Mari. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 73. num. 7. Leon. Selli. de justit. lib. 2. cap. 29. dub. 10. numero 84. Octav. Glorit. resp. 10. num. 71. Camill. Borrel. in summ. decis. part. 1. tit. 42. de judic. n. 68. Trivisan. decis. 10. num. 28. & decis. 23. numer. 9. lib. 2. Sigismund. Scacc. de re ju-

rejudic. gloss. 14. q. 1. §. 8. num. 4. & per tot. q. 1. §. 30. Joan. Maria. Novar. super pragmat. Regni Neapolitan. collect. 210. num. 9. Aloyf. Ricc. in collect. decis. 717. & 1129. Greg. XV. decis. 224. n. 5. & 6. Sebast. Goazzin. in defens. reorum. defens. 30. c. 29. à num. 1. Mari. Giurba decis. 99. n. 11. Ludov. de Torres. in 2. 2. D. Thoma. de Justit. disp. 48. dub. 2. num. 4. & 5. Vincent. Carot. sing. 312. ubi ait quod ille, qui potest, vel debet judicare secundum conscientiam, tenetur conscientiam publicam, & legibus munitam non propriam sequi. [judices enim jurant se velle judicare secundum Leges. Nov. 8. & quilibet perjurus esset, si illis omisisset secundum istam conscientiam judicaret, cui adde quod judex teneatur judicare secundum veritatem. l. rem novam. 14. C. de judic. Veritas autem dicitur id quod probatum aut per legem rescriptum. l. pen. ff. de probat. c. 1. c. laudabilem. 5. de frigid. & malefic. imò judicem debere contra privatam conscientiam sequi veritatem probationis, evidenter probat text. in l. ult. §. ult. C. de appell.]

Limita multis modis. Primò, quando conscientia est informata à notorio. Secundò, in Judice, qui est supra leges. Tertiò, in criminalibus, ubi de pœna corporali agitur. Quartò, in jurisdictione voluntaria. Quidò, in Judice, qui potest pronunciare in scriptis, & sine scriptis, refert Corrad. in breviario. fol. 186. n. 18. Sextò, quando nihil est apparenter probatum, Bald. conf. 265. creditor. circa fin. n. 3. lib. 1. Septimò, in arbitrariis Judiciis, Bald. conf. 310. Aut mulierum. 2. lib. 1. Octavò, in arbitrio & arbitratore simul, Lap. alleg. 78. num. 9. vers. quinto. Nonò, in causa taxationis interde, quia si non est probatum in quantitat, potest in conscientia Judex secundum avaritatem illud taxare, & arbitrari, Bald. conf. 270. Ad evidentiam, n. 1. lib. 1. Decimò quando probatum est hinc inde æqualiter, Card. Tusch. d. tit. I. concl. 294. post. n. 2. Denique in Principe ipso, Menoch. de arbit. lib. 1. cap. 8. num. 21. Guñer. canon. lib. 2. cap. 29. num. 17. Morla in emporio juris. 1. tit. 2. de jurisd. omn. judic. q. 1. num. 29. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 2. c. 3. num. 32. Joan. Maria. Novar. d. locum. 9. vers. & sic etiam quando est judex ipse legem. Aloyf. Ricc. collect. 717. vers. nunc limita primo, & collect. 1129. vers. limita tertio. Sigism. Scacc. d. q. 8. num. 54. c. segg. P. Torres d. disp. 48. dub. 4. num. 7. & 8.

XXX.

Pro judice ejusque processu Jura semper præsumunt. l. 1. in fine. ff. de officio Præs. [hic text. à Barbosa citatus plane nihil ad rhombum facit. Elegantior textus in l. 1. C. de præd. & al. reb. min. l. 2. §. si Publicanus. 20. ff. de vi bonor. rapt. l. minus. 2. C. de acquir. possess. cap. in præsentia. 6. de renunciat. [cap. sicut nobis 16. in fin. de sentent. & rejudic. c. bone memorie. 36. §. contra vero de Elect. potest. l. 2. ibi quod non arbitramur. C. de offic. civil. judic.] Marant. de ordine judic. 2. p. 6. in princip. tit. 9. num. 21. Cov. de sponsalib. p. 2. c. 8. §. 12. vers. ex quibus primò, Menoch. conf. 100. n. 1. cum seq. & de præsumpt. lib. 2. præf. 67. [non enim judex calumniari præsumitur, 43. §. 1. ff. quod met. caus. l. vir bonus. 18. ff. judic. solv. l. 17. §. ait Prator. 5. ff. de appell. l. 137. §. cum ita. ff. de V. O. Carpov. p. 1. constit. 12. defin. 25. n. 3. judicis siquidem auctoritas omnem fraudis & lationis præsumptionem excludit. c. in præsentia. 6. extr. de renunci. c. sicut nobis. 16. §. ult. de sentent. & rejudic. d. l. 1. C. de præd. min. l. pacta novissima. 12. C. de pact. Unde fit quod nullitatis exceptionem judicis confirmatio excludat, Gail. 2. obs. 1. num. 10. Carpov. p. 3. constit. 34. defin. 4. n. 5. ac sententia judicis prætextu lationis non retractetur, l. sub specie. 4. C. de re judic. l. peremptorias. 2. C. sentent. rescind. non poss. l. 2. in fin. C. de quando provoc. non est necess. Gail. 2. obs. 70. n. 9. vid.] Cardin. Tusch. præf. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 621. per totam. Surd. de aliment. tit. 1. q. 1. 120. num. 11. ubi intelligit, etiam si à sententia sit appellatum. Seraphin. de privileg. juram. priv. 132. n. 10. cum segg. Mieres. de majoratu. p. 4. q. 1. limit. 1. n. 16. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. c. 698. n. 21. Giurba. in consuet. Messanen. p. 1. c. 14. gloss. 7. n. 2. Ille enim præsumitur pronunciasse secundum quod jus disponit, & prout de jure tenebatur pronunciare. l. miles. 6. §. decem. 1. ff. de re judic. Alexand. conf. 36. in 1. dub. vol. 5. Cravett. conf. 188. n. 8. vol. 1. Octav. Glorit. resp. 9. num. 13. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præf. 32. Bald. in l. fundum. §. in vendicatione. ff. de pign. Capol. conf. 17. col. 5. Card. Tusch. d. concl. 621. num. 4. [Unde & justè possidere dicitur, qui auctore prætoris possidet l. justè. 11. ff. de acquir. poss. l. qui auctore. 137. ff. de R. I.]

Limita, tum procedere si cum causæ cognitione judicialiter parte alterà de cujus præjudicio agebatur citata juxta l. judices. 9. C. de judic. & l. terminato. 3. Cod.

de fruct. & lit. expens. procedatur, secus enim esset si in facto & extrajudicialiter ad unius partis petitionem procederet, quia hoc casu pro iudice vel ejus decreto aut sententia non praesumitur *c. conque- rente. 7. de restit. spoliat. l. prohibitum est. 5. C. de jur. fisc. lib. 10. l. 3. §. fin. ff. quod met. caus. l. omnes iudices. 33. C. de decur. Gail. 2. obs. 76. num. 5.*

XXXI.

Judex de damno injuste dato tenetur, e.g. si naves, quae opportuno tempore abire poterant, in portu detineat. *l. fin. C. de Navicul. Perez. C. eod. n. 36. seq.*

XXXII.

iudices non debent propter invidiam aut molestiam subterfugere causarum cognitionem & decisionem. Notantur & desides, qui, ne incumbant causarum cognitioni, solent eas aliis delegare, ut merito, si quid iniqui interea contigerit aut intra tempus causae decise non sint, iudices detrimentum, quod ex sua negligentia parti obvenit, praestare teneantur. *Perez. C. de Canon. Largitional. tit. n. 6. Brunnem. ad l. 2. C. eod. tit. Imprimis autem Judex incurrit poenam, si non inquirat in delicta publica, & de Syndicatu tenetur; nam Judex non inquirens litem suam facit. Brunnem. C. de Strator. n. 2. Judex dissimulans delictum officialis alterius officio se immiscens punitur. Perez. C. de Numerar. n. 14. Judex dissimulans quod Nuncii latitiae publicae quid exigant vel immodicum accipiant, infamia & bonis, eorum officiales 30. libris auri, ipsi aliquando & gravius puniuntur. *l. 1. 2. C. publicae latitiae. Perez. ibid. n. 9. seqq.**

CAP. CXXXIII.

Judicis Officium.

Axioma 1.

Quando verba Legis ita concepta sunt ut dirigantur ad iudicem, tunc non actio sed iudicis officium locum habet. *gl. in l. foror. C. de Collat. Bart. in l. 1. col. 3. de condit. ex L. VVesemb. P. 1. Conf. 7. n. 7. cui tamen contradicere videtur l. 3. C. de pact. Ubi verba concepta sunt in iudicem, & tamen actio praescriptis verbis ex pacto traditione firmata, quod in se synallagma continet, producit.*

Limitat ergo Sichardus *ad d. l. 8. praedictam regulam*, quod illa procedat in dubio, secus, si ratio subjectae materiae ejusmodi sit, ut producat actionem, vel ut Dec. ait, quod praedicta regula vera sit, nisi verba directa in iudicem tantum executionem praeseferant. *ad d. l. 8. col. 2. Responderi etiam poterit, quod licet hoc in casu actio dari possit, nihil tamen absurdum esse, si dicitur (praesertim si causa manifesta sit) brevi manu per nudam implorationem officii iudicis posse procedi, atque sic in d. l. 8. Imperatorem de eo remedio juris esse locutum, ita sentit VVes. d. l. 8. Sed non sunt captanda verba Imperatoris; licet enim aliquando haec opponantur compelli aut cogi per praetorem aut per iudicium, tamen saepius pra-*

sertim in Cod. & iisdem verbis remissio ad remedium jud. ordinarium locum habet. *l. 24. de R. P. l. 10. C. de distr. pign. l. 1. C. de fidejuss. l. 14. C. F. Excise. v. Dn. Parent. tr. de jur. soc. c. ult. n. 21.*

II.

Judicis officio quae debentur non sunt in obligatione. *l. quiper collusionem. 49. §. fin. ff. de act. empt. ubi Bald. fac. l. Maria de manumiss. testam. c. nos quidem. 3. cap. si heredes. 6. cap. tua nobis. 17. extr. de testam. Pantfich. 2. vast. praest. 6. numer. 26.*

III.

Judicis officium finitur sententia dicta. *l. judex posteaquam 55. de re judic. VVesemb. 2. conf. 99. n. 5.*

CAP. CXXXIV.

Judicium.

Axioma 1.

Judicium certum super re incerta dari non potest. *c. grave. 73. ut q. 3. Wesemb. 2. conf. 89. numer. 9.*

II.

Judicio qui se opponit, turbare dicitur. *vid. infr. cap. turbatio.*

III.

Nulla major gloria quam praesse judiciis, per quae conservatur hominum societas. *l. 12. C. de dignit. Bodin. lib. 3. de Republ. c. 3. Schoenborn. 5. polit. cap. 39. Sebast. Vant. tract. de nullit. tit. ex defectu. juris d. 10. num. 45. Summos enim honores conciliat qui operatur decidendis litibus. *l. semper 5. in pr. ff. de jur. immunit. 3. §. 1. quod met. caus. l. ult. ibique. Salicet. n. C. quoniam provoc. non est necesse. l. 17. ff. de offic. r. sed. c. ut debitur 59. de appellat. Gratian. de c. 120. n. 2. lib. 1. & decif. 284. num. 22. Nolden. distat. nobil. c. 17. num. 185.**

IV.

Judicium censetur esse integrum quod plurimorum sententiis confirmatur. *ap. prudentiam. 21. post. princ. vers. illa quippe sit. de offic. deleg. c. in Canonicis. 6. 19. distinct. ca. de quibus. 3. & ibi gl. 20. distinct. l. 1. ff. de Sentor. Speculat. in tit. de advocat. §. nunc inimus, n. 6. & seq. quia quod a pluribus sapientius quaeritur, facilius invenitur. Malvet. in tract. de Canonizat. Sanct. dub. 2. n. 40. & per ampliores homines perfectissima veritas revelatur. *l. fin. sub fin. C. de fidei comm. c. extra conscientiam. distinct. 64. ibique gl. 1. Conf. Arg. 1. conf. novum. 57.**

V.

In judiciis non debet esse acceptio personarum. *cap. novit. 13. de judic. & cap. in judicis. 13. de R. I. in 6. Ludov. Gome. ad §. item si quis. Inst. de action. num. 42. Secunda enim est aequalitas. d. cap. novit. §. ceterum de jud. Phil. Matth. ad l. 41. ff. de R. I. Gail. 1. obs. num. 14. nec iudicium claudicare debet. *c. cum inter. 5. ubi gl. ibid. in verb. judicare. de except. Gail. d. loc. num. 14. & hoc regulariter procedit, secus enim est in casibus a jure expressis. Alex. l. fin. col. 2. vers. & allegat. C. de edict. Exemplum vid.**